

FUNDACJA
SHARE THE CARE

Artykuł powstał w ramach
współpracy czasopisma „Charaktery”
i Fundacji Share the Care.

Tata na rodzicielskim,

czyli jak zmienia się ojcostwo w Polsce

tekst: KAROLINA ANDRIAN

Gdy myślimy o rodzicielstwie, to zazwyczaj głównie o matkach. Więcej widzimy zdjęć maluchów z mamami, więcej mówimy o prawach mam, realizujemy więcej badań w tej grupie, piszemy publikacje uwzględniające perspektywę młodej mamy. A przecież rodzicielstwo to również ojcostwo.

Tata jest równie ważnym i potrzebnym opiekunem dziecka. W kwietniu tego roku został opublikowany raport „Tata na rodzicielskim – co mówią liczby o ojcostwie w Polsce” przygotowany przez Fundację Share the Care oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych. To pierwsza próba podsumowania zaangażowania ojców po urodzeniu się dziecka.

Urlopy dla taty w Polsce

Nieprawdą jest fakt, że ojcowie nie mają w Polsce praw. Tak naprawdę nasz kraj ma bardzo atrakcyjną ofertę świadczeń – zarówno dla mamy, jak i dla taty. Rzecz w tym, że ojcowie za często ze swoich praw do tychczas nie korzystali.

W 2011 r. został ustanowiony urlop ojcowski – najbardziej rozpoznawany urlop dla tatów. Nazwa świadczenia jest czytelna i jasno komunikowała, do kogo jest kierowana. W bardzo szybkim czasie wykorzystanie tego świadczenia wśród mężczyzn wzrosło do prawie 60%. Obecnie kształtuje się ono na poziomie 67%.

W 2013 r. wdrożono w Kodeksie pracy urlop rodzicielski. Do 2022 r. w zdecydowanej części to świadczenie wykorzystywały w całości mamy, a tylko 1% ojców.

Powodów tego stanu rzeczy było z pewnością kilka. Po pierwsze, prawo taty do zasiłku macierzyńskiego było uzależnione od prawa mamy. Formalnie to mama musiała się zrzec swojej części urlopu rodzicielskiego na rzecz taty. Po drugie,

łatwiejsze formalności promowały rozwiązanie, w którym mama wykorzystywała w całości urlop macierzyński i rodzicielski.

W kwietniu 2023 r., w wyniku wdrożenia w Polsce dyrektywy work-life balance ojcowie zyskali indywidualne prawo do urlopu rodzicielskiego. To oznacza, że prawo taty jest obecnie niezależne od prawa mamy i że rodzice realnie mogą dzielić się urlopem rodzicielskim. Został też wprowadzony 9-tygodniowy nietransferowalny urlop rodzicielski dla drugiego rodzica. Teraz każdy z rodziców ma swoje 9 tygodni urlopu. To szczególnie istotne dla ojców, bo jeśli z tego wymiaru nie skorzystają, urlop ten przepadnie.

Wprowadzenie części urlopu rodzicielskiego dedykowanej ojcom zaowocowało dynamicznym wzrostem poziomu wykorzystania tego świadczenia. W 2023 r. 19 tys. ojców zdecydowało się na ten krok – to dało wzrost z 1% do aż 7%. Dane ZUS z 2024 r. pokazują, że dynamika wzrostu się utrzyma. Liczba ojców w tym roku już przekroczyła poziom z całego zeszłego roku, co wskazuje na 15% wykorzystania urlopu.

Rosnące liczby pokazują, że regulacje mają duży wpływ na naszą rzeczywistość społeczną. Patrząc na wykorzystanie świadczeń i tempo popularyzacji rozwiązań, które były dedykowane ojcom, można wyciągnąć optymistyczne wnioski.

Ojcowie chcą angażować się w życie swoich dzieci, ale rozwiązania prawne muszą być czytelne i jasno komunikować, dla kogo zostały

stworzone. Edukacja i budowanie świadomości prawnej wśród rodziców są kluczowe, aby wdrażane regulacje spełniały swoją funkcję. Warto dodać, że w tym przypadku odpowiadają one również na potrzeby rodziców. Zgodnie z wynikami cyklicznego badania CBOS (ostatni pomiar: grudzień 2020 r.) na temat preferowanych modeli rodziny Polaków, już 58% osób wskazuje na partnerski model rodziny – mąż (partner) i żona (partnerka) mniej więcej tyle samo czasu przeznaczają na pracę zawodową i oboje w równym stopniu zajmują się domem i dziećmi. To badanie jednocześnie wskazuje, że coraz więcej rodzin (37%) realizuje ten model w praktyce.

Tata na urlopie, a korzyści dla mamy dziecka

Równość rodzicielska to warunek konieczny do osiągnięcia równości na rynku pracy. Dlaczego? Bo opieka rodzicielska jest jednym z głównych czynników nierówności między kobietami a mężczyznami.

Przypomniała nam o tym amerykańska ekonomistka Claudia Goldin, która w zeszłym roku otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii za badania nad sytuacją kobiet na rynku pracy. Wykazała, że większość różnic w dochodach występuje obecnie między mężczyznami i kobietami wykonującymi ten sam zawód i że powstaje ona w dużej mierze wraz z narodzinami pierwszego dziecka.

Badacze z całego świata wciąż odnotowują zjawisko tzw. motherhood

Równość rodzicielska to warunek konieczny do osiągnięcia równości na rynku pracy. Dlaczego? Bo opieka rodzicielska jest jednym z głównych czynników nierówności między kobietami a mężczyznami.

penalty, czyli kary za macierzyństwo – na rynku pracy matki mają niższe zarobki niż ojcowie. Odmienne traktowanie pracowników ze względu na płeć widać też w różnicach w wysokości emerytur, innym prawie do ubezpieczeń społecznych i możliwościach uczestnictwa w życiu zawodowym i publicznym oraz nierównych szansach na rozwój osobisty.

Odpowiedzią na ten problem jest zakrojona na szeroką skalę polityka państwa, która obejmuje m.in. regulacje płatnych urlopów rodzicielskich dla ojców wraz z częścią nie-transferowalną dla taty – tak jak ma to miejsce obecnie w Polsce.

Tata na rodzicielskim to spokojny powrót mamy do aktywności zawodowej. Mama ma pewność, że

dziecko jest pod dobrą opieką. Nie stresuje się, że chwilę po powrocie do pracy będzie musiała korzystać ze zwolnienia lekarskiego w przypadku choroby malucha. Takie pozytywne doświadczenie związane z powrotem do pracy po dłuższej nieobecności wpływa na to, jak kobieta postrzega łączenie pracy zawodowej z macierzyństwem. To może przesądzić o jej dalszej aktywności na rynku pracy i rozwoju zawodowym. Może też wpłynąć na decyzje o kolejnym dziecku.

Równość służy wszystkim

Dzięki nowym regulacjom ojcowie zaczynają być postrzegani jako równoprawni rodzice, a mamy przestają być traktowane jako pracownicy gorszej kategorii. Jest to zgodne z potrzebami, szczególnie młodego pokolenia kobiet

i mężczyzn. Na tej zmianie korzystają również pracodawcy i całe społeczeństwo, bo równość służy wszystkim.

Dyrektywa work-life balance dała nam narzędzie do budowania równości kobiet i mężczyzn oraz do budowania świata równych szans. To relatywnie niewielka zmiana w prawie, która może mieć daleko idące pozytywne konsekwencje dla całego społeczeństwa i rynku pracy.

Co jeszcze możemy zrobić, aby wesprzeć ojców?

Zmiany prawne są istotne, ale nie wystarczą. Aby skorzystać ze swojego prawa, trzeba mieć wiedzę na jego temat oraz widzieć korzyści dla siebie z niego wynikające. Dlatego jako Fundacja Share the Care przygotowaliśmy szereg postulatów, które kierujemy do ustawodawcy, pracodawców, organizacji i instytucji wspierających rodziców w opiece nad dziećmi oraz mediów.

Przede wszystkim potrzebujemy podwyższenia zasiłku macierzyńskiego za 9-tygodniową część nietransferowalną z 70% do 100%. W ten sposób usuniemy barierę finansową i upewnimy się, że każde dziecko w Polsce – niezależnie, w jak zamożnej rodzinie się urodzi-

URLOPY DLA TATY PO URODZENIU SIĘ DZIECKA WYNIKAJĄCE Z KODEKSU PRACY

Kiedy urodzi się dziecko, ojcom również przysługują prawa do urlopu. I bynajmniej nie jest to tylko urlop ojcowski!

SWIADCZENIE	WYMIAR	WYNAGRODZENIE/ WARUNKI WYKORZYSTANIA
Urlop macierzyński	6 tygodni	<ul style="list-style-type: none"> Mama dziecka może oddać 6 tygodni swojego urlopu tacie dziecka. Zasiłek macierzyński za okres tego urlopu wynosi 100% podstawy wymiaru zasiłku.
Urlop ojcowski	2 tygodnie	<ul style="list-style-type: none"> Do wykorzystania w pierwszym roku życia dziecka. Zasiłek macierzyński za okres tego urlopu wynosi 100% podstawy wymiaru zasiłku.
Urlop rodzicielski	9 tygodni	<ul style="list-style-type: none"> Część nieprzenaszalna na drugiego rodzica - jeśli tata/mama jej nie wykorzysta, przepada. Do wykorzystania do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 rok życia. Zasiłek macierzyński za okres tego urlopu wynosi 70% podstawy wymiaru zasiłku.
Urlop rodzicielski	23 tygodnie/ 25 tygodni (w przypadku ciąży pojedynczej/ mnogiej) W przypadku, kiedy dziecko posiada „zaświadczenie za życiem” urlop ten jest wydłużony. Cały wymiar urlopu wraz z częściami nieprzenaszalnymi wynosi w przypadku ciąży pojedynczej 65 tygodni.	<ul style="list-style-type: none"> Urlop do swobodnego podziału dla mamy i taty. Zasiłek macierzyński za okres tego urlopu 70% lub 81,5% podstawy wymiaru zasiłku - w zależności od wyboru rozliczenia zasiłku dokonanego przez mamę. Do wykorzystania do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 rok życia.
Urlop wychowawczy	36 miesięcy	<ul style="list-style-type: none"> Urlop do podziału dla mamy i taty, przy czym jeden rodzic może wykorzystać maksymalnie 35 miesięcy. Bezpłatny. Do wykorzystania do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 rok życia.

Report Fundacji Share The Care i ZUS – *Tata na rodzicielskim. Co mówią liczby o ojcostwie w Polsce.*

ło, ma szansę na opiekę taty na urlopie rodzicielskim.

Kolejna kwestia to szeroka edukacja młodych rodziców na temat przysługujących im praw i modelowego wykorzystania urlopu rodzicielskiego. Potrzebujemy oficjalnego, sygnowanego przez rząd portalu, gdzie w sposób jasny i zrozumiały zarówno rodzice, jak i pracodawcy mogą przeczytać na temat praw przysługujących rodzicom po urodzeniu się dziecka.

Ojcowie powinni być również w pełni włączeni w edukację okółoporodową. Według badań przeprowadzonych w 2023 r. przez dr. Kamila Janowicza z SWPS w 25% placówek ojcowie nie mogli uczestniczyć w żadnych zajęciach, a w 5% tylko w niektórych. Tymczasem pełne włączenie ojców w edukację okółoporodową pozwala na przygotowanie ich do pełnienia funkcji opiekuńczych i rodzicielskich. Jest także istot-

nym wsparciem dla kobiety i może pozytywnie wpływać na jej dobrotę w okresie ciąży i po porodzie.

Ale nie tylko ojcowie potrzebują edukacji. Potrzebują jej również środowiska wspierające rodziców w Polsce. Osoby pracujące i wspierające rodziców w opiece nad dzieckiem mają wpływ na to, jak postrzegana jest pozycja i rola ojca. Od lekarzy ginekologów i położników, położnych, pielęgniarek i pediatrów, poprzez personel edukacyjny i opiekuńczy, kończąc na sędziach, widzimy, jak powszechne jest myślenie,

że ojciec jest drugim opiekunem, pomocnikiem matki. Ojcowie są ważni tak samo, jak ważne są matki. Oboje mają do odegrania swoją indywidualną i niezależną rolę w życiu dziecka.

Wdrożenie kolejnych zmian w Polsce pozwoli na utrzymanie trendu wzrostowego odnośnie do zaangażowania ojców w opiekę. Co ważne, ojcowie, którzy korzystają z urlopu rodzicielskiego, w większym stopniu angażują się w opiekę nad dzieckiem również po jego zakończeniu. To ważne, bo przecież urlop ojcowski czy rodzicielski to tylko wstęp do długiej relacji, jaka ma szansę zaistnieć między dzieckiem a ojcem. To relacja naprawdę na całe życie, dlatego warto nad nią pracować już od samego początku. ●

Pełen raport Fundacji Share the Care oraz ZUS można pobrać na stronie: www.teamrodzina.pl w zakładce „Równi w domu”.

Posłuchaj rozmowy z Karoliną Andrian – *Tata na rodzicielskim* w ramach podcastu Marcina Capiği – *Maska Męskości*.

KAROLINA ANDRIAN

Założycielka i prezeska Fundacji Share the Care.